

- ПРАКСА УСТАВНОГ СУДА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ -

Припремио проф. др Миле Дмичић

**УТВРЂИВАЊЕ ПОСТОЈАЊА ВИТАЛНОГ
НАЦИОНАЛНОГ ИНТЕРЕСА БОШЊАЧКОГ
НАРОДА У УСТАВНОМ ЗАКОНУ О ДОПУНИ
УСТАВНОГ ЗАКОНА О ЗАСТАВИ, ГРБУ И
ХИМНИ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ, У ДИЈЕЛУ КОЈИ
СЕ ОДНОСИ НА ГРБ И ХИМНУ:**

Пошто је оцијeњено да у спорном грбу не егзистира ниједан елемент конститутивног бошњачког народа, а при томе је очигледно да је наведени грб Републике Српске грб који симболизује краљевску династију Немањића, као и то да два крста лоцирана у великом и малом штиту и четири оцила представљају културу, традицију и културно наслеђе конститутивног српског народа, Вијеће је закључило да је прописаним грбом Републике Српске прекршен принцип равноправности конститутивних народа из одредбе члана 1. Устава Републике Српске.

Вијеће је оцијенило да није дошло до повреде виталног националног интереса јер се изгласано рјешење химне композиција „Моја Република“ састоји од музичког и текстуалног дијела који су општег карактера и не садрже етничка обиљежја и не асоцира ни на једну традиционалну или националну композицију са ових простора. Вијеће сматра да текст химне не даје Републици Српској оне атрибуте које она нема, те да дијелови текста као што су „другу земљу ми немамо“ или „велика моја Република“ представљају одраз пјесничког виђења Републике Српске као заједничке републике свих њених грађана без обзира на националност.

Из образложења:

Одлучујући о прихватљивости предметног захтјева, Вијеће је на сједници одржаној 1. децембра 2008. године донијело рјешење којим је утврђено да је прихватљив захтјев Клуба делегата бошњачког народа у Вијећу народа Републике Српске за покретање поступка за утврђивање постојања виталног националног интереса бошњачког народа у Уставном закону о допуни Уставног закона о застави, грбу и химни Републике Српске, у дијелу који се односи на грб и химну, број 01-1212/08, који је Народна скупштина Републике Српске изгласала на сједници одржаној 15, 16. и 17. јула 2008. године. Наиме, Вијеће је у претходном поступку утврдило да су испуњене процесне претпоставке за прихватљивост захтјева, цијенећи чињенице да је обавијест о покретању поступка за заштиту виталног националног интереса Вијећу доставио предсједавајући Вијећа народа Републике Српске, да је поменуто одлуку о покретању заштите виталног националног интереса бошњачког народа једногласно донијело свих осам делегата Клуба делегата бошњачког народа, да се у Вијећу народа о наведеном захтјеву гласало по процедури за заштиту виталног интереса, али није постигнута сагласност, те да Заједничка комисија Вијећа народа и Народне скупштине није постигла консензус поводом овог питања.

Поднеском од 1. децембра 2008. године, Вијеће је, у складу са Пословником о раду Уставног суда Републике Српске, клубовима делегата конститутивних народа у Вијећу народа и Народној скупштини Републике Српске доставило на одговор рјешење о прихватљивости захтјева Клуба делегата бошњачког народа. Истовремено, од Клуба делегата бошњачког народа Вијеће је затражило да потпуније образложи захтјев у смислу прецизнијег формулисања питања која би требало третирати као витални национални интерес у Уставном закону о допуни Уставног закона о застави, грбу и химни Републике Српске. Поред тога, Вијеће је од Народне скупштине Републике Српске затражило да у року од осам дана достави додатно образложење Уставног закона о допуни Уставног закона о застави, грбу и химни Републике Српске, односно да образложи којим се аргументима или чињеницама доносилац овог закона руководио када је уврстио елементе који сачињавају изгласани грб и химну Републике Српске.

У образложењу које је Вијећу достављено уз Одлуку о покретању поступка за заштиту виталног националног интереса, наводи се да Клуб делегата бошњачког народа сматра да се Уставни закон о допуни

Уставног закона о застави, грбу и химни Републике Српске односи на витални национални интерес идентитета бошњачког народа, његове вјероисповијести, културе, традиције и културног наслеђа, како је то дефинисано Амандманом LXXVII, којим је допуњен члан 70. Устава. Из овог, као и допунског образложења произлази да у изгласаним допунама Уставног закона, односно опису грба, нису садржана препознатљива обиљежја бошњачког народа, док се одређеним елементима текста химне Републици Српској као једном од два равноправна ентитета у Босни и Херцеговини, дају атрибуте које она нема. Имајући у виду чињеницу да грб и химна спадају у круг симбола повезаних са његовањем традиције и културе сваког народа, и да својом кохезионом снагом треба да окупљају грађане око заједничких вриједности, како би припадници различитих народа у тим симболима препознали и дио своје културе, историје и традиције, сматрају да изгласано рјешење грба, који треба да симболизира мултиетнички ентитет Републику Српску, не садржи етничка обиљежја бошњачког народа, због чега се са таквим симболом не могу идентификовати Бошњаци као један од конститутивних народа. Такође сматра да је цијела површина штита испуњена симболима који представљају само традицију, историјско наслеђе и културни идентитет српског народа, те да нема на одговарајући начин представљених симбола бошњачког народа којим би се идентификовао равноправно са симболима српског и хрватског народа. Уз то, истиче се да би љиљани евентуално асоцирали на бошњачко обиљежје, али да су они и универзалан знак бројних европских народа и земаља, те да се налазе на новцу српског цара Душана, па је и овим знаком заступљена српска хералдичка традиција. Исто тако, наводи се да дијелови текста изгласане химне као што су: „другу земљу ми немамо...“, „велика моја Република...“, те вишеструко понављање ријечи „Република Српска“, дају Републици Српској атрибуте које овај ентитет нема. У образложењу се, такође, наводи да је Уставом Републике Српске утврђен принцип равноправности народа (члан 1. став 4), те да је Уставни суд Босне и Херцеговине у својој јуриспруденцији утврдио да уставни принцип колективне равноправности конститутивних народа, који произлази из означавања Бошњака, Хрвата и Срба као конститутивних народа, забрањује било какве посебне привилегије за један или два од тих народа, сваку доминацију у структурама власти и сваку етничку хомогенизацију сегрегацијом заснованом на територијалном раздвајању (Одлука број У-5/98-III од 1. јула 2000. године, тачка 60), како је назначено у тачки 117. обра-

зложења Дјелимичне одлуке овог суда у меритуму број У 4/04 од 31. марта 2006. године. С обзиром на то да у грбу и химни који су утврђени изгласаним Уставним законом о допуни Уставног закона о застави, грбу и химни Републике Српске, Клуб делегата бошњачког народа не препознаје идентитет овог народа, нити обиљежја која уважавају његову вјероисповијест, културу, традицију и културно наслеђе, предлаже да Уставни суд Републике Српске позитивно одлучи о захтјеву за заштиту виталног националног интереса бошњачког народа у Уставном закону о допуни Уставног закона о застави, грбу и химни Републике Српске.

У допунском образложењу од 10. децембра 2008. године, које је Клуб делегата бошњачког народа доставио уз захтјев за заштиту виталног националног интереса у Уставном закону о допуни Уставног закона о застави, грбу и химни Републике Српске, поново наглашавају да будући симболи Републике Српске треба да одразе национални идентитет сва три конститутивна народа, културу и наслеђе (уколико нису неутрални на наведене елементе), као и да оспорени Уставни закон није слиједио наведени принцип. Сматрају, у односу на изгласани грб, да би за бошњачки народ било прихватљиво да је на штиту, као есенцијалном дијелу грба, једно поље било посвећено симболици бошњачког народа, а то су златни љиљан на плавој подлози. Такође, наводи се да држачи грба, као необавезан дио грба, не садрже стандардна и за бошњачки народ прихватљива обиљежја његовог националног идентитета, већ различите хералдичке симболе. Поред тога, сматрају да изгласани текст химне не садржи елементе у којим би Бошњаци, заједно са друга два конститутивна народа, препознали и дио своје националне и културне историје, те да ријечи „велика моја“ асоцирају само на један народ. Стога у грбу и химни који су утврђени изгласаним Уставним законом Клуб делегата бошњачког народа не препознаје идентитет овог народа, нити елементе који уважавају његову културу, традицију и културно наслеђе.

У одговору који је 11. децембра 2008. године дала Народна скупштина Републике Српске оспорени су, прије свега, предложени амандмани Клуба делегата бошњачког народа, као и наводи из Одлуке о покретању поступка за заштиту виталног националног интереса бошњачког народа, са образложењима. При томе, у одговору се наглашава да се Народна скупштина приликом утврђивања елемената који сачињавају грб Републике Српске руководила намјером да прикаже историјско наслеђе и традиционалне карактеристике Републике Срп-

ске, односно Босне и Херцеговине, те да није имала циљ да грб сачињавају обиљежја конститутивних народа, ни појединачно нити заједно. Истиче се, такође, да комплекс елемената од којих се састоји грб утврђен чланом 1. оспореног Уставног закона обједињава у себи идеје традиције старије и новије историје Босне и Херцеговине (одређеним хералдичким обиљежјима грбова Котроманића, Немањића, Косача, Шубића). Наводи се, такође, да централни елемент грба представља грб Немањића (сребрни двоглави орао у полету и љиљани), а да су држачи грба (лавови) из симболике грба Косача. Уз то, златна затворена хералдичка круна је многоприсутан традиционални симбол универзалног значења, преузет из европске хералдике која у истовјетном облику постоји на грбовима Белгије, Данске, Грузије, Монака, Луксембурга, Норвешке, Србије и Шпаније, док је златна кринова круна симбол грба Котроманића (на плавом пољу златна кринова круна) и грба Косача (на црвеном пољу три сребрне траке), те представља одраз заједничке историје ових простора, симбол традиције и дуготрајног присуства овдашњих народа. Златни орнаментални троплет у постаменту, такође, присутан је у средњовјековној хришћанској хералдици и користи се у Републици Хрватској, као једно од обиљежја хрватског народа, али има и шире значење од једнонационалног обиљежја. Поред тога, наводи се да је крин обиљежје европских краљевских породица и да је у српску хералдику ушао након брака Стефана Уроша и Јелене Анжујске, да је нарочито коришћен у вријеме деспота Стефана Лазаревића и да је уврштен у симболику Котроманића путем родбинске везе са анжујском династијом и проглашењем Твртка за краља Србије и Босне, односно наследника трона Немањића. Овај грб Твртка Котроманића један је од елемената који је, између осталих, садржан у оспореном грбу (на десном држачу у плавом пољу златна отворена краљевска круна са три видљива крина у вијенцу). С тим у вези указује се да грб Зеничко-добојског кантона, уз звијезде које симболизују општине кантона, садржи, као основно обиљежје, грб средњовјековне босанске династије Котроманића. Из наведених разлога, доносилац оспореног Уставног закона истиче да се изгласани грб састоји од универзалних симбола, базираних на традиционалној европској хералдици, и да као такав није повезан са било којим искључивим моноетничким обиљежјима конститутивних народа Републике Српске и Босне и Херцеговине.

Поред тога, у одговору се истиче да је изгласана химна „Моја Република“ потпуно нова, до сада неизвођена композиција, како по

мелодијском тако и по текстуалном садржају, и да као таква не асоцира ни на једну традиционалну или националну композицију са ових простора. Такође наводи да ријеч „земља коришћена у тексту оспорене химне има шири значај и смисао од појма „држава“, а као примјер за то наводе: химну Велса „Земљо мојих очева“, химну Баскије „Напријед и напријед, земљо Баскијо“, химну Каталоније (дио текста „бранитељима земље који треба да плаше непријатеље Каталоније“), химну Фландрије „Фламански лав“ (дио текста „хиљаду година он се борио за слободу, земљу и Бога“), химну Гренланда „Наша земља која је тако стара“, химну Палестине „Моја земља“ и химну Валоније (дио текста „ми смо поносни нашом земљом Валонијом“).

Због свега наведеног, Народна скупштина Републике Српске сматра да оспореним Уставним законом о допуни Уставног закона о застави, грбу и химни Републике Српске, у дијелу који се односи на грб и химну, није повријеђен витални национални интерес конститутивног бошњачког народа.

Чланом 1. Уставног закона о допуни Уставног закона о застави, грбу и химни Републике Српске прописано је да се у Уставном закону о застави, грбу и химни Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“ број 19/92) иза члана 1. додају нови чланови: 1а, који гласи: „Грб Републике Српске описан је са: У црвеном штиту сребрни двоглави орао у полету, златно наоружан и истих таквих језика и ногу, и са по једним златним крином са обје стране орлова репа; на грудима орла је црвени штит, а на њему сребрни крст између четири иста таква оцила бридовима окренута ка стаблу крста. Држачи грба су два пропета црвена лава, златно наоружана и истих таквих језика; десни држач је крунисан затвореном златном и непостављеном краљевском круном са пет видљивих полуаркуса, а лијеви отвореном златном краљевском круном са три видљива крина у вијенцу. На спољном рамену сваки од држача има кружни златом оивичен штит, и то: на десном држачу у плавом пољу златна отворена краљевска круна са три видљива крина у вијенцу, а на лијевом у црвеном пољу три сребрне траке. Постамент је златни орнаментални троплет“. и 1б, који гласи: „Химна Републике Српске је композиција ‘Моја Република’. Нотни извод химне се налази у додатку овом закону као његов саставни дио.“ Чланом 2. истог закона прописано је да Уставни закон ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику Републике Српске“.

Оцјењујући да ли је оспореним Уставним законом дошло до повреде виталног националног интереса бошњачког народа, Вијеће је имало у виду да члан 8. Устава Републике Српске, којим је утврђено да Република има заставу, грб и химну, те да се изглед заставе и грба и текст химне уређују уставним законом. Дакле, грб и химна Републике Српске, као уставне категорије, треба да одражавају основна обиљежја ове друштвене заједнице, односно ентитета Република Српска.

Вијеће за заштиту виталног интереса Уставног суда Републике Српске у погледу Уставног закона о допуни Уставног закона о застави, грбу и химни Републике Српске, у дијелу који се односи на грб Републике Српске, оцијенило је и утврдило да је у том дијелу Закон повриједио витални интерес бошњачког народа због сљедећег:

– да ниједно обиљежје, знак или симбол, у грбу изгласаном у Народној скупштини Републике Српске не представља идентитет бошњачког конститутивног народа, посебно у погледу “образовања, вјероисповијести, језика, његовања културе, традиције и културног наслеђа”;

– покушало се утврдити да два крина – љиљана, која су лоцирана са обје стране орловог репа;

Међутим, Вијеће је оцијенило да је исправна теза Клуба делегата бошњачког народа, да два крина лоцирана на наведени начин нису, у конкретном случају, симбол бошњачког народа.

Ово, прије свега, и због чињенице што су таква два крина на идентичан начин лоцирана и у грбовима државе Републике Србије, како у великом тако и у малом грбу. Једино у опису локације кринова у грбу Републике Србије стоји да су кринови лоцирани “испод канци двоглавог орла”, за разлику од грба Републике Српске, како је већ речено, стоји да су лоцирани “са обе стране репа двоглавог орла”.

Поставило се питање да ли кринови на ободу круне краља Твртка Котроманића, босанског краља, представљају симбол конститутивног бошњачког народа у односу на члан 70. допуњен Амандманом LXXVII Устава Републике Српске у односу на већ цитиране повреде виталног интереса бошњачког народа или, пак, било ког конститутивног народа у Републици Српској.

Ова круна, која је лоцирана на једном од лавова, има историјски значај за све народе у Републици Српској, као и за државу Босну и Херцеговину, јер представља историјско поријекло државе Босне. Међутим, као симболика, она има државноправни значај, али, у

конкретном случају, не представља симбол конститутивности једног од народа који живе и који су равноправни у Републици Српској.

Посебно треба истаћи да круна представља “знак или симбол владарског достојанства”. Краљеви и цареви који су носили наведени симбол дјеловали су у државном уређењу које се зове монархија. Познато је да је монархија “облик владавине у којем је на челу државе једна особа”. Круна као знак или симбол владарског достојанства није својствена бошњачком народу, већ су носиоци таквих симбола или владари били, у правилу, владари хришћанских и кршћанских народа. На непријед изнесени начин, правно је оцијењено да у спорном грбу не егзистира ниједан елемент конститутивног бошњачког народа.

Напротив, у наведеном грбу доминантно је истакнут идентитет конститутивног српског народа, посебно везано за “вјероисповијест, поштивање културе, традиције и културног наслеђа”. О томе свједочи низ елемената из оспореног грба.

Прије свега, очигледно је да је наведени грб Републике Српске грб који симболизује краљевску династију Немањића, која је владала Србијом од XII до XIV вијека. Судска анализа наведеног грба ријешена је Одлуком Уставног суда Босне и Херцеговине број У – 4/04 од 31. марта 2006. године, када је наведени грб Републике Српске проглашен једнонационалним, а који се од грба Републике Србије разликовао само у томе што није имао већ поменута два крина. Наведена одлука у образложењу на страни 41. и 42. правно представља преседенс и за ову одлуку. Једина разлика је у томе што је изнад централног дијела грба измјештена круна на главу једног од лавова. Значи да је наведени грб у битном пренесен у централни дио грба Републике Српске. Према хералдичком тумачењу “грб чини оно што се налази у његовом штиту”.

Дакле, у спорном грбу Републике Српске налази се двоглави бијели орао који симболизира династију српског владара Немањића. У опису грба државе Републике Србије стоји: “Крила орла су раширена и заједно са репом и главама формирају крст”. У конкретном случају, на грудима двоглавог бијелог орла, како спорног грба тако и грба Републике Србије, налази се мали штит који је подијељен крстом са по четири поља, са по једним од оцилом или огњилом окренутим спољним странама штита. Једине разлике на грбу се огледају у боји – “сребрнаста у спорном штиту, а бијела у штиту Републике Србије”. Суд сматра да су наведене разлике у боји небитне.

Треба рећи да наука о хералдици и тумачењима грба истиче да: "грб чини оно што се налази у његовом штиту". Ово је наглашено, и с тога, да би се аргументирала тврдња доминантности знакова на грбу.

Дакле, за разлику од конститутивног бошњачког народа, за који је оцијењено да нема ниједно знамење, у односу на члан 70. допуњен Амандманом LXXVII Устава Републике Српске, конститутивни српски народ таквих знамења има више. Та знамења су свјетовног и вјерског карактера. Грб династије Немањића, као и четири оцила представљају културу, традицију и културно наслеђе конститутивног српског народа, а анализирана два крста лоцирана у великом и малом штиту указују на идентитет вјероисповијести српског народа. Треба појаснити да су четири оцила током историје доживљавали метаморфозе. Преузети из византијског царства, у преводу су значила: "Цар царева царује царевима". Касније, за вријеме деспота Стефана Лазаревића, када је преузет двоглави орао, радило се о комбинацији оцила и крста и реторички је имало значење: "Ватром ћемо крст бранити". Коначно, оцила или огњила касније су добила незванично значење српског могоа: "Само слога Србина спасава". Поменута тумачења су плод хералдичке науке.

Народна скупштина Републике Српске, у свом одговору од 11. 12. о. г. на захтјев за заштиту виталног интереса Клуба делегата бошњачког народа, као централни аргумент истиче закључак Вијећа за заштиту виталног интереса Уставног суда Републике Српске УВ-3/07 од 4. 06. 2007. године, који гласи: "Вијеће је нарочито имало у виду чињеницу да Устав ниједном својом одредбом не гарантује право сваком од конститутивних народа да има посебан симбол у оквиру државних обиљежја, као знак свог идентитета."

Цитирани закључак је изворан. Међутим, он је и услован. Он би имао значај у солуцији да ниједан конститутивни народ није имао "знак свог идентитета", већ неутрална обиљежја.

У овом случају, апсолутно је јасно да већ анализираним, многобројним знаковима идентитета конститутивног српског народа, на супрот ниједном бошњачком знаку, спорни грб представља доминантност конститутивног српског народа, чиме је изразито прекршен принцип равноправности конститутивних народа, а који је запријечен у темељној одредби члана 1. Устава Републике Српске. Повредом равноправности конститутивних народа долази до дискриминације једног народа на штету другог.

Треба поменути да Клуб делегата бошњачког народа у Вијећу народа помиње овлаш и обиљежја хрватског народа. Заиста, таквих знамења има ван централног дијела – штита спорног грба, али с обзиром на горе анализирано и оцијењено било је сувишно бавити се наведеним питањима. Ово тим прије што у овом предмету захтјев Клуба делегата из реда хрватског народа није прихваћен.

Зато је и донесена одлука као у изреци, у односу на дио који се односи на грб Републике Српске Уставног закона о допуни Уставног закона о застави, грбу и химни Републике Српске, број 01-12/08, који је Народна скупштина Републике Српске изгласала на сједници одржаној 15, 16. и 17. јула 2008. године.

С друге стране, анализирајући поједине елементе који сачињавају предложену химну, а који су прописани чланом 16 оспореног Уставног закона, Вијеће је оцијенило да није дошло до повреде виталног националног интереса бошњачког народа. При томе је Вијеће имало у виду да се изгласано рјешење химне композиција „Моја Република“ састоји од музичког и текстуалног дијела, који су општег карактера и не садрже етничка обиљежја. Химна аутора Младена Матовића није нигдје до сада извођена и не асоцира ни на једну традиционалну или националну композицију са ових простора. Вијеће сматра да текст химне не даје Републици Српској оне атрибуте које она нема, како то тврди Клуб Бошњака, те да дијелови текста као што су „другу земљу ми немамо“ или „велика моја Република“ представљају одраз пјесничког виђења Републике Српске као заједничке републике свих њених грађана без обзира на националност. С обзиром на то да химна не помиње конститутивне народе који овдје живе, а да при томе користи уставни назив ентитета Република Српска, Вијеће је оцијенило да оваква химна – композиција „Моја Република“ не нарушава виталне националне интересе конститутивног бошњачког народа утврђене Уставом Републике Српске.

У конкретном случају, по оцијени Вијећа, различитост елемената композиције химне, како у текстуалном тако и у музичком дијелу, не истиче било које посебно обиљежје конститутивног народа. Напротив, изгласана химна истиче и одражава опште карактеристике Републике Српске.

Заштита виталних националних интереса конститутивних народа утврђена је чланом 70. Устава, који је допуњен Амандманом LXXVII на Устав Републике Српске, као принцип заштите одређеног круга колективних права као што су остваривање права конститутивних народа да

Др Миле Дмичић:
ПРАКСА УСТАВНОГ СУДА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

буду адекватно заступљени у законодавним, извршним и правосудним органима власти, идентитет једног конститутивног народа, уставни амандмани, организација органа јавне власти, једнака права у процесу доношења одлука, образовање, вјероисповијест, језик, његовање културе, традиције и културно наслеђе, територијална организација, систем јавног информисања и др. Вијеће сматра да је питање: у којој мјери се поједини припадници конститутивних народа могу идентификовати са предложеном химном Републике Српске, ствар њиховог индивидуалног доживљаја овог обиљежја, а због свих изнесених разлога садржај химне се не може сматрати повредом виталног националног интереса конститутивног народа у цјелини.

На основу изложеног Вијеће је закључило да се Уставним законом о допуни Уставног закона о застави, грбу и химни Републике Српске, у дијелу који се односи на химну, не вријеђају историјски, културни и национални интегритет ниједног од конститутивних народа у Републици Српској, те да овим Уставним законом није дошло до повреде виталног националног интереса конститутивног бошњачког народа.

(Одлука број УВ-3/08, од 22. децембра 2008. године)

